

l'ullal 42

tercera època

revista del cpfpa
francesc bosch i morata

xàtiva
juny 2025

participació de l'escola

Associacionisme, aliança dels
aprenents i futurs de la formació
de persones adultes (ii)
*Encarna Such Cardona, Victoria
Vercher Bosch, Isabel Aparicio
Guadas, Paqui Borox López i pep
aparicio guadas*

54
Starxell

Eixida al Gran Teatre de Xàtiva
Mili Navarro

Recepta de l'allipebre
Àngel Diego Moreno

El raconet de la ciència
*Alejandro Miras i Àlex Pérez
GES2 nit i slp
Gemma Ecuriet
Mireia Navalón Climent*

El tiempo
Anónimo

Excursió de ges 1 matí a
l'Observatori del Canvi
Climàtic
de València
GES1 matí

Hipatia.
NEO 2

Lema de la falla: Importància
de l'aigua en els éssers vius
GES 2 SP

Homenatge a Sunsi Puig,
antiga presidenta de l'APAP
GES 2 SP

La importància del món de
l'Educació. Ara més necessària
que mai!
Enric Sanchis

Los comienzos
Anónimo

La luna
Edelmira Marzal

Spanish refrain
Reme Peña

Poemes
*Marisa Martí Blesa
Adelina Balaguer
Marco Luengo Sobrino
Miguel Navalón*

Relativitat General-v2
Patrick Lemmers

València mediterrània i València
caribenya. Alguna cosa més que
taronges
Jorge Luis Velazco Osteicoechea

dibuixos

editorial

Pensem que som simples espectadors de la vida i que fem el que fem no tenim suficient poder per fer canvis. Canvis importants. És així? Volem creure que no, que no és així.

Veiem com la digitalització pren possessió de les nostres vides sense respectar edat, condició social o situació personal. Cal tenir mòbil i no un qualsevol, cal tenir ordinador portàtil o *tablet* o una pantalla enorme allà on abans posavem una televisió, una prestatgeria amb llibres o el moble de la vaixella i cristalleria bonica. Ahh! i estar adscrit a plataformes de pagament per a “informar-nos”, entretenir-nos i comunicar-nos.

Assistim incrèduls a la irrupció de la IA (intel·ligència artificial) a la vida social i a la vida educativa, ara toca açò, formar-nos en IA.

La intel·ligència artificial, no és una moda passatgera, ha vingut per a quedar-se. Termes com: *ChatGPT, GPT-3, GPT-4, prompts, inferència, IA conversacional, IA generativa, optimització, pluginIA, prejudici o sesgo, reconeixement automàtic de veu...* no acabariem.

taller de premsa

Coordinació: Manuela Fuentes i Lorena Ordiñana

Consell de Redacció: Manuela Fuentes, Lorena Ordiñana, Encarna Such, Victòria Vercher, Vicent Penalba Azorín i pep Aparicio

Traducció i correcció: Manuela Fuentes i Lorena Ordiñana

Coberta: Concepció Sirera Tomás

Contraportada: Apolonio Romero Valerio

Dibuixos: Alumnat Taller de dibuix i del centre

Textos: Alumnat, junta de l'APAP i professorat del CPFPA Francesc Bosch i Morata

Aleshores, que podem fer nosaltres simples persones, usuàries a força moltes de nosaltres... doncs pareix ser que molt.

El primer de tot és formar-nos, conèixer per a poder aprendre i decidir. Sabem que esta IA la fem nosaltres mateixa, tots i totes, no sols eixes persones que sabem molt d'informàtica i són poderoses... La IA s'alimenta de nosaltres, s'alimenta de la informació que els humans en el seu ús li donem. Així doncs, podem fer molt, no hem de tragar-nos qualsevol cosa i tampoc només queixar-nos, hem de viure el temps que ens toca i fer i fer.

Formar-nos a qualsevol edat en llocs, ferramentes, recursos i persones adequades, és la clau.

Una vegada més la formació de les persones joves i adultes respon als canvis, necessitats i reptes de la vida. Al nostre centre CPFPA Francesc Bosch i Morata, ens formem, aprenem i utilitzem les vies digitals des de la perspectiva d'aprenentatge, coneixement i discerniment, per a formar part d'este canvi continu que és la vida.

Associacionisme, aliança dels aprenents i futurs de la formació de persones adultes (ii).

Encarna Such Cardona, Victoria Vercher Bosch, Isabel Aparicio Guadas, Paqui Borox López i pep aparicio guadas, APAP Francesc Bosch i Morata

“... l'aprenentatge de l'assumpció del subjecte és incompatible amb l'ensinistrament pragmàtic o amb l'elitisme autoritari dels que es creuen amos de la veritat i del saber articulat.”

PAULO FREIRE

“només ens trobem en disposició d'ensenyar alguna cosa si, al mateix temps, aprenem, és a dir, si en el mateix acte de transmissió es dona la transformació interior de qui transmet alguna cosa; o dit d'una altra manera: realment s'ensenyar alguna cosa si en l'acte d'ensenyar es dona una interacció efectiva i afectiva entre el 'subjecte docent' i el 'subjecte discent'...”

LLUÍS DUCH

Mentrestant, les persones adultes educadores, les seues associacions, claudres... així com els seus sindicats, mantenen una actitud inactiva, passiva i submissa envers les orientacions i les instruccions que l'administració educativa amb els seus *kapos* d'establiment realitzen —manipulant i il·legalment tergiversant les normatives específiques— i, aleshores, l'autoritarisme més ferotge emergeix a les iniciatives educatives i, en primer lloc, blasma la possibilitat d'associacionisme de les persones joves i adultes educandes, i ho fa de moltes maneres, però hi ha dues molt subtils: la primera consisteix en deixar caure a mitja veu que no cal associar-se, associar-se per a què si ja estem nosaltres l'equip directiu o el professorat, si aquest és un centre públic i no cal pagar res...; la segona és posar destorbs i obstruccions a la participació de les persones joves i adultes educandes a les assemblees del grup d'aprenentatge, a considerar una pèrdua de temps l'elecció democràtica de persones delegades que representaran el grup al legal i legítim Consell de delegats i a les altres instàncies participatives reals que considera, entre d'altres la llei 1/95 de FPA, els decrets que la desenvolupen...I hi ha una tercera, dura i artera, que despòticament obliga a les associacions de persones joves i adultes a estar inscrites en la conselleria d'Educació i, d'aquesta manera, els representats de l'administració educativa (personal directiu dels Centres, inspectors, etc.) exerceixen un control 'professoral-

parental' i, per tant, a censurar els seus drets i les seues potencialitats com éssers humans... i, a més a més, marcar-los com menors d'edat, *infants*.

És així com, malgrat la normativa i l'esperit dels temps, els centres i les associacions esdevenen una carcassa pseudo-democràtica buida i l'autoritarisme-despotisme, novament il·lustrat com l'analfabetisme de nou encuny, pren aire i força a les diverses iniciatives educatives públiques de persones joves i adultes i la planificació-programació curricular, didàctica, organitzativa... sols respon a les necessitats i interessos de les persones adultes educadores i les ofertes són configurades des d'aquesta premissa tirànica i, per tant, les iniciatives educatives —horaris, grups, metodologies i didàctiques, treballs de recerca, agrupaments espacio-temporals, relacions amb el context, dedicació horària real, promoció de l'associacionisme...— són absolutament formals i responen potser a la càrrega oficial de treball de les persones adultes educadores però no de les necessitats, interessos, desigs... de les persones adultes educandes i de la ciutadania i la societat en el seu conjunt.

I, d'aquesta manera, es neutralitza i/o elimina el model educatiu-cultural, sociopolític, feminista i antipatriarcal... d'educació i formació al llarg de la vida, profundament popular i valencià que, des d'abans de la posada en marxa de la llei 1/95 de FPA, poble a poble, barri a barri, associació a associació estava posant-se dempeus, malgrat el postfranquisme i *'les actituds reaccionàries d'alguns estaments'*, en les iniciatives educatives permanents i populars a diversos llocs i territoris, com escoles de ciutadania, reals i radicals, i que posteriorment veuríem, negre sobre blanc, en aquesta llei i en gran part del seu dispositiu normatiu posterior, malgrat algunes resistències socialdemòcrates i molta oposició reaccionària continuista que ara de nou torna a consolidar-se com a tendència d'una educació merament instructiva, 'entrenadora' i submissa.

Perquè, entre d'altres qüestions, aquestes persones joves i adultes, en aquesta opció educativa instructiva, entrenadora i submissa, mai son escoltades, mai participen en cap procés i programa d'organització-i-coefectiuació-i-avaluació (distinció-decisió-elecció), mai són reconegudes com a persones interlocutores i, sobretot, mai seran reconegudes com a persones amb capacitat d'efectuar un procés, a través del qual, realitzar i verificar que, com afirma Paulo Freire *“l'aprenentatge de l'assumpció del subjecte és in-*

compatible amb l'ensinistrament pragmàtic o amb l'elitisme autoritari dels que es creuen amos de la veritat i del saber articulat" que, de vegades, és el professorat qui exerceix la tirania, d'altres les persones inspectores i l'administració educativa... i, d'aquesta forma, impedir la bastida d'unes propostes educatives-socioculturals-polítiques dialògiques, emancipadores, valencianes, populars... per part de les persones joves i adultes educandes que han de suposar sempre una activitat real d'*educativitzar la política i allò polític, i alhora, de polititzar l'educació i allò educatiu-formatiu*, i amb aquestes accions les persones, les institucions, les entitats i organitzacions... en certa manera, gosar poder posar en peu d'educació popular i permanent, vivent —afectiva, amorosa, dialògica, efectiva...— la societat, les institucions, etc. mitjançant l'aliança de les persones aprenents i la matriu motora del seu associacionisme.

Aquesta aliança que nosaltres volem implementar hauria de possibilitar la construcció d'una ciutadania activa, radical i participant, allunyada de la tirania autoritària i mercantil que suposen les actuals formes organitzatives i formatives a les iniciatives educatives de FPA i fer esdevenir els centres, les associacions, etc. una plataforma per crear-animar-promoure-implementar... una ciutadania cultural-comunicacional, més enllà de la clàssica perspectiva dels drets, que afavorisca l'aliança i l'associació de les persones joves i adultes així com estímul el treball co-efectiu, cooperatiu i dialògic en el qual l'acte d'ensenyar és inseparable de l'acte d'aprendre i sols quan les i els estudiants estan preparats les i els mestres apareixen, i viceversa.

La veritable persona educadora, així com també la genuïna persona educanda, ignorant i dubitativa, que viuen en dos o més mons alhora dimensionen l'acte d'aprendre i d'educar com un moviment en el qual els vectors i eixos de les metodologies novadores aniran creant, operant, materialitzant i descrivint, *in situ*, una confluència i/o constel·lació en la qual el pensament-resistència-creació com a operació d'acció-i-reflexió, com a creació singular i social, en i des de l'experiència, anirà establint els elements i les variables que conformen la pràctica de relació, mediació i context que alhora esdevenen accions educatives per a i de la llibertat, de diàleg i participació i, per tant, edifica i basteix, pedra a pedra, una pràctica de la pràctica sobre si mateixa, incardinada en l'acció real de pensar i activar el

Dibuix: Eva Chovancova

present, situant-se ambdós en la senda de la convivialtat i l'autovalorització de les persones joves i adultes educandes i educadores que participen que, alhora, implica i imbrica la materialització d'una praxi emancipatòria, autònoma, ciutadana... i la consegüent reconstrucció, recombinació i recreació de la comunitat, d'una comunitat inèdita i possible, on és possible, real i viable, com assevera Marina Garcés, *“una paraula capaç d'escapar al xantatge del poder: o dialogues amb mi o no existeixes. Aquesta paraula compartida, capaç de resistir i de construir des de l'autonomia, d'existir més enllà del diàleg i de la representació política, era pensada com aquella que obre temps i espais propis per a l'autoformació o l'aprenentatge col·lectiu”* i d'aquesta manera, promoure, proporcionar i crear metodologies novadores —relacionals, dialògiques, participades...— en la Formació de Persones Adultes i en qualsevol altre espai, institució, associació, sindicat, col·lectiu... ens exigeix, a nosaltres persones joves i adultes una acció d'educar-aprendre i de situar-nos i col·locar-nos, les persones educadores i educandes, en la senda de la interrogació, de la pregunta, del qüestionament, de la reproblematicació, aquesta és la radicalitat de l'acció educativa vivent, un testimoni que ha d'inaugurar una nova manera de veure, de sentir... i fer les coses, amb compromís educatiu i social, cultural i polític... doncs com ens mostrarà Paulo Freire *“no hi ha utopia vertadera fora de la tensió entre la denúncia d'un present que es fa cada vegada més intolerable i l'anunci d'un futur per crear, per construir políticament, estèticament i èticament entre tothom, dones i homes.”*

I, com assenyala Jorge Osorio, sembla educativament pertinent i políticament imprescindible i socialment rellevant, *“orientar les vies polítiques d'una educació de persones joves i adultes basada en la comunitat i democratitzadora, entesa como una ferramenta estratègica per a construir una societat justa i igualitària”*, entre d'altres iniciatives:

- a) *Enfortir el lideratge dels actors de l'Educació de persones Joves i Adultes als governs democràtics i a les organitzacions de la societat civil, perquè es reconega el dret humà a aprendre durant tota la vida, i que, com a tal, s'expressi en les polítiques educatives.*
- b) *Reconstruir, en un sentit democràtic, els programes orientats a enfortir les capacitats necessàries per al ple exercici de la ciutadania econòmica. Això implica avançar cap a una democratització del*

debat sobre les polítiques econòmiques i una adequació de l'Educació de persones Joves i Adultes a les exigències del desenvolupament de les regions i les localitats, per millorar les seues condicions de vida i en favor de l'exercici del dret a una ocupació decent i a una formació contínua. Cal exigir inversions públiques i la reestructuració dels sistemes d'educació per al treball, especialment als països on aquests sistemes estan privatitzats.

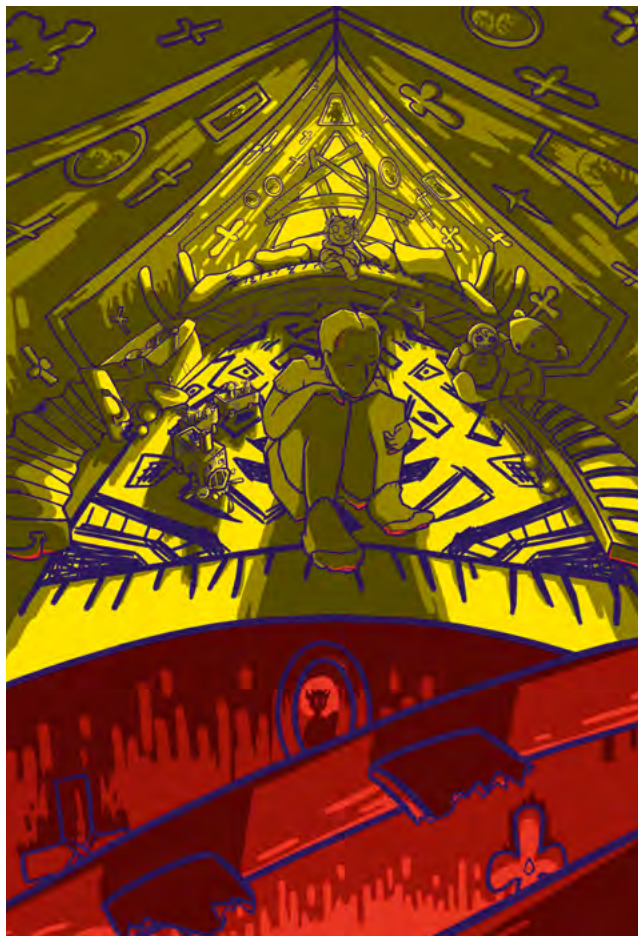
- c) *Ampliar, en les polítiques educatives, la noció d'espais d'aprenentatge, per valorar les famílies, les comunitats, els barris i altres àmbits de socialització com a locus educatiu, d'enfortiment del capital cultural, de reconeixement dels sabers locals i de creativitat. Per això, cal conjuntar les accions educatives escolars amb les polítiques culturals i de foment a la lectura pròpies de les biblioteques, els centres culturals, les escoles de barri i les universitats regionals, construint un espai d'actuació sociopolítica que distribuisca el poder del coneixement i potencie els aprenentatges i els sabers locals. De manera especial, és important donar suport als governs locals i les associacions independents que treballen amb aquesta perspectiva.”¹*

¹ OSORIO VARGAS, Jorge (2025). *La Educación de las Personas Adultas y el Aprendizaje durante toda la Vida: inclusión, democratización y justicia educativa en América Latina y el Caribe*. Escuela de Humanidades y Política.

En una diminuta habitación que ahoga cada respiro está sentada una niña, sola. El silencio la envuelve como un sudario, y ella mira tímidamente hacia una ventana. Está sellada, es su única ilusión de una posible libertad. Mientras tanto, las paredes parecen acercarse de manera casi imperceptible, ahogándola. Sus pensamientos son su única compañía y amistad, pero también parecen manifestar nuevos miedos que centellean por su rabillo del ojo. No hay escape ni consuelo, sólo sombras y silencio. Sus pensamientos se vuelven más ruidosos. Sus ojos se ensanchan. Miran fijamente hacia un gran agujero en el suelo que se manifiesta como unas fauces que tratan de devorarla. En la garganta del abismo, una infinita y destrozada escalera baja en espiral, como el caparazón de un caracol, hasta una completa oscuridad.

Es entonces cuando se percata de algo. Debajo de la cama, donde nacen las sombras, yace una figura inmóvil. Esta vez no se trata de ninguna sombra, es una niña. No, no una simple niña. Al inspeccionarla más de cerca, es como si mirase a un espejo. La niña es un reflejo de sí misma, hasta el último detalle. Pero esta niña casi no se mueve. Su pecho apenas sube y baja, y sus ojos permanecen cerrados. Parece estar en un profundo sueño, pero no está soñando.

La desesperación crece dentro de su ser y agarra a la niña, que permanece inmóvil y la arrastra hacia el agujero mientras un plan a medio gestar parece formarse en el rincón más oscuro de su mente. La sigue arrastrando, con manos cada vez más temblorosas y la empuja. La ve caer por aquel vacío y espera a escuchar un sonido. Pero cuanto más espera, más pálida se vuelve. Sigue esperando a alguna pista de qué yace en esas profundidades, pero no oye nada. Sólo silencio. Y sus pensamientos. Y las sombras.

Parpadea y su silencio es interrumpido por madera crujiendo. El agujero se cierra violentamente y una gran nube de polvo vuela por la habitación. Cuando se disipa, observa el suelo, ahora perfectamente sellado. Como si jamás hubiesen existido aquel voraz agujero ni aquella chica inmóvil.

Sus dedos arañan la madera con desesperación, sin apenas progreso. Pero sus uñas empiezan a quebrarse, dejando marcas de sangre por los tablones del suelo. Pero la oscuridad no cede. El tiempo es un rival paciente, que la aplasta con una lentitud agonizante. Los días se desdibujan mientras

sus fuerzas se desvanecen, pero el lento proceso de su mente siendo fracturada bajo el peso de todo aquello es el dolor más agónico. Se arrastra hasta quedar bajo la cama. El único refugio intacto frente a la luz ardiente que se filtra por la ventana. Las sombras son su refugio.

Y ahí queda la niña. Quieta como un cadáver. Un recipiente hueco en una habitación olvidada.

Pero un día, el techo cruje, y con él llega el sonido desgarrador de una grieta formándose encima de ella. Una ráfaga de aire rancio llena la habitación, y a través del agujero recién formado, ve caer un cuerpo, inerte y silencioso.

La niña inmóvil cae a través del vacío, acompañada de parpadeantes luces rojas en su descenso. Las luces la siguen y proyectan sombras cambiantes en las paredes de un tren en movimiento. Los asientos se estiran infinitamente en ambas direcciones, con filas y filas de niñas sentadas en absoluta quietud. Son idénticas a ella; sus caras, su pelo, y sus ojos. Abiertos y vacíos.

Echa un vistazo hacia abajo. En su asiento, grabado: 54. Su cuerpo está paralizado, completamente inmóvil, como todas las demás. Las luces rojas zumban suavemente a su alrededor. Y su cuerpo sigue inmóvil, y las luces zumban, y su cuerpo; inmóvil. Eternamente.

El dijous 27 de març la classe del B1 de valencià vam anar al teatre de Xàtiva on es representava l'obra en valencià de Rodolf Sirera «El verí del teatre» de la mà de la companyia Esclafit Teatre.

L'obra la interpreten dos actors, un fa de marquès i l'altre d'un actor de teatre. El marquès vol que interprete una obra seua però vol que siga tan realista que enverina l'actor per a que en el moment en què està morint-se en l'obra, siga molt realista.

L'actor, que ha sigut avisat prèviament de que vaja espai amb el marquès, s'ha pres un antídoto perquè no es fia. Aleshores fa el paper com que està morint-se, enganyant així al marquès. Al final acaba aclarint-li que és tot un paper que ha representat, i és després el marquès, qui comença a sentir-se malament enganyant l'actor, ja que el vi que estaven prenent no tenia verí en realitat.

Una obra prou entretinguda en la que contínuament estàs en tensió i en la que la companyia va decidir canviar el final de l'obra original.

Quan va acabar l'obra es va fer un col·loqui on els espectadors els feien preguntes molt interessants als actors.

Dibuix: José María Palop Cucarella

Ingredients:

- mig quilo d'anguila
- mig quilo de creïlles
- una cabeça i mitja d'all
- pimentó dolç
- una o dos caïenes
- una cullerada sopera de farina
- oli d'oliva

Preparació:

Cuinem amb foc de llenya i amb una caldera.

Per començar, piquem la cabeça d'all amb el morter, posem al foc la caldera amb oli i daurem els alls picats a foc lent, després afegim el pimentó dolç i el sofregim, a continuació, una cullerada sopera de farina i la sofregim, tot seguit afegim aigua amb l'anguila i les creïlles, que han d'estar sempre a la part de dalt, les dos caïenes i cinc o sis grans d'all pelats. Ho coem tot i quan passen vint o vint-i-cinc minuts traiem un tros d'anguila i la punxem amb una forqueta i si s'estaca sense fer gens de força, ja està llest.

Ara a desfruitar-lo.

El raconet de la ciència

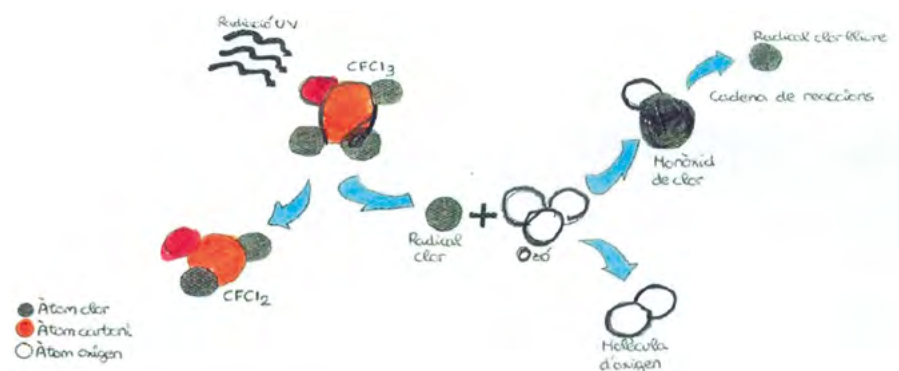
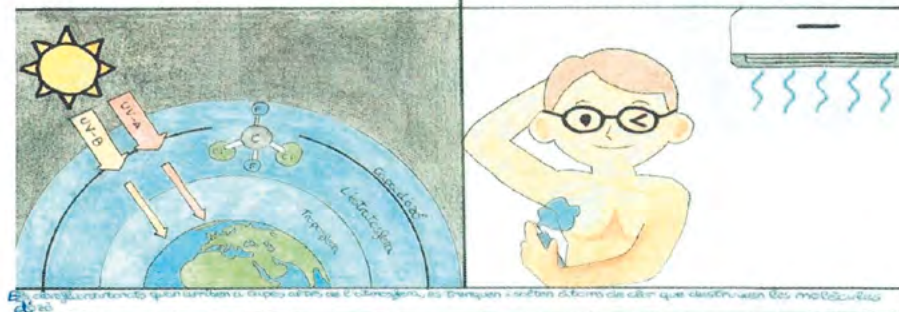
Alejandro Miras i Àlex Pérez

CÒMIC FORAT DE LA CAPA D'OZÓ

Alexandro Hinojosa Alex Pérez
El font de la copa d'or està proveït
d'altres fonts.

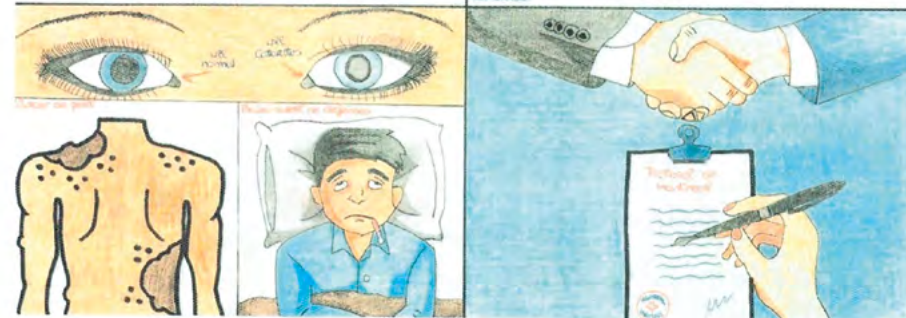
El fons de la copa d'òs està protegit per els grans animals
carnívors i herbívors.

El clorofluorocarbont es troben dins dels aerosols de productes de neteja, i en aparells de refrigeració.

Siempre la capa de ozono que nos protege de la radiación ultravioleta del sol disminuye en los casos de contaminación por pesticidas y toxinas al nivel de defensas de los seres humanos.

Enfin, au protocole de Montreuil se va assigner un objectif international : dissuader par la protection des corps d'être substitués, et de nouvelles normes sur le bae, et garantir les corps d'être que ni nouvelles soient à l'Antarctique, selon l'Antarctique.

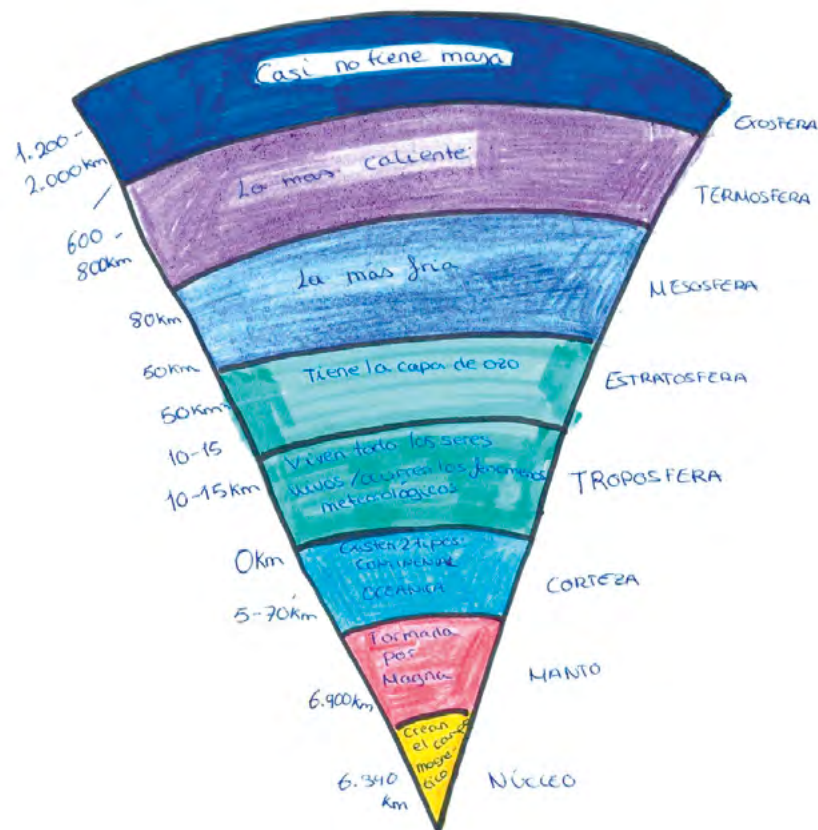
ges2 nit i s/p

Les sals minerals a l'èsser humà

Les sals minerals en ésser viu representen solament un 2 % del seu pes. Alguns elements químics com el ferro, iode o seleni no arriben ni al 0.05 %, però el seu dèficit pot provocar malalties i fins i tot la mort si aquest és molt acusat. Per tant, cal dur a terme una dieta equilibrada no sols de proteïnes, greixos, glúcids i vitamines, també de sals minerals.

ELEMENT	SÍMBOL	FUNCIO	ALIMENTS RICS	MALALTIES
SODI	Na	Transmissió de l'impuls nerviós	Sal de cuina, conserves, embotits	Hipertensió per excés. Hiponatrèmia per defecte
POTASSI	K	Contracció muscular i ritme cardíac	Plàtan, verdures de fulla verda i d'arrel com la carlota	Rampes per defecte. Arrítmia cardíaca per excés
FERRO	Fe	Transport de l'oxigen en la sang	Llegums, vísceres i carn roja	Anèmia per defecte. Hemocromatosis per excés
IODE	I	Regula les secrecions de la glàndula tiroides	Peix i marisc	Goll per defecte Inflamació i càncer de tiroides per excés
CALCI	Ca	Enfortir ossos i dents	Llet, productes lactis, sardines en conserva	Osteoporosis per defecte. Nefrocalcinosis per excés
FLÚOR	F	Protecció de l'es-malt dental	Peix, encisam i nous	Càries dental per defecte. Per excés solament es pot donar per intoxicació química.
MAGNESI	Mg	Funcionament correcte de músculs, nervis, ritme cardíac i enfor-teix els ossos	Ametlles, cigrons, fesols i pèsols	Convulsions, fatiga i rampes musculars per defecte. Diarrea i vòmits per excés (associat a l'abús de suple-ments alimentaris)

Capas de la Tierra.

El ferro

El guerrero de Moixent, escultura ibera del segle IV o V aC

El ferro és sense cap mena de dubte el metall més utilitzat per la humanitat des de la prehistòria, hui en dia és empleat en la producció d'acer, ferramentes i estructures. A nivell mèdic és usat com a suplement per a l'anèmia.

En la Terra es troba principalment en forma de minerals com l'hematites, magnetita, limonita i siderita. És el component principal del nucli terrestre on genera un camp magnètic que ens protegeix de les nocives radiacions solars, creant les boniques aurores boreals i australs.

El tiempo. Anónimo

El tiempo es la cosa más valiosa que tenemos, aunque muchas veces lo tratamos como si fuera infinito, cada segundo que pasa es tiempo que ya no va a volver.

Muchas veces nos obsesionamos con cosas del pasado, en algo que ya no podemos cambiar, o en pensar que pasara en el futuro, olvidándonos de que el presente es lo que ocurre aquí y ahora, y que el tiempo no se para por nadie y que lo que no hacemos hoy puede ser un ojalá del mañana.

Cada día es una página en blanco que espera a ser escrita, en la escuela o con la familia, el tiempo nos brinda miles de oportunidades. Cada día que pasamos con nuestra familia, compañeros o amigos son momentos en los que crear recuerdos, aprender de los demás y descubrir quienes somos. Y con nosotros mismos, es el tiempo donde encuentras tu esencia, momentos para reflexionar, cuidarte y para descubrir lo que quieres y quién eres.

Valorar el tiempo no es apresurarse en alcanzar tus metas, sino aprender y disfrutar de cada paso hasta conseguir las.

A menudo posponemos un abrazo, una llamada a tu familia o una palabra de cariño, creyendo que tendremos más oportunidades para hacerlo, porque el tiempo no espera, y no sabemos con certeza cuanto durará ese momento ni cuándo será la última vez que podamos hacer o decir aquello que llevamos en el corazón. No permitas que el tiempo pase sin decir lo que sientes, porque el mañana no está garantizado, y si llega ese día en el que ya no puedes hacerlo, que tu corazón este tranquilo de que no dejaste nada pendiente. Porque la vida nos enseña que lo valioso no es lo que tenemos sino con quien compartimos nuestro tiempo, porque cuando el tiempo se invierte en aquello que te importa, se convierte en un regalo

. Por eso vivamos valorando cada instante, el tiempo que dedicas a tus seres queridos, a tus metas o a ti mismo es lo que va a definir quien somos el día de mañana, haz que cada momento cuente, valoremos cada día como si fuera el ultimo, porque al final todo se acaba y lo único que nos queda son los recuerdos que hicimos con el tiempo que tuvimos, vive, quiere y agradece cada día, porque cada momento es un regalo que nunca volverá.

8 participació de l'escola

Excursió de ges 1 matí a l'Observatori del Canvi Climàtic de València. GES1 matí

El passat 1 d'abril el grup de GES 1 matí va visitar l'Observatori del Canvi Climàtic a la ciutat de València per a documentar-se bé en qüestions de medi ambient i ecologisme per a poder dur a terme la realització del treball de l'optativa Treball Interdisciplinari.

El trajecte des de Xàtiva fins al barri de el Cabanyal de València, on es realitzen els tallers i activitats d'aprenentatge va ser llarg però divertit i intens amb tren de rodalies, metro, tramvia a l'anada i autobús urbà i tren de rodalia per a la tornada. Sense saber-ho prèviament estaven fent una de les quatre millors coses que es poden fer per a reduir l'emissió de diòxid de carboni, principal substància que provoca l'efecte hivernacle, i aquesta cosa consisteix en agafar transport públic i no cotxe particular.

Ja en l'observatori que es troba a uns escassos dos-cents metres de la platja d'El Cabanyal-La Malvarrosa vàrem descobrir que tal i com estan anant les coses en quan a escalfament global del nostre planeta, la nostra mar, la Mediterrània, s'escalfarà uns quants graus i ocuparà més volum. S'espera que per al 2050 el nivell de la mar pujarà tant que per a fer la visita aquesta mateixa visita necessitaríem botes d'aigua.

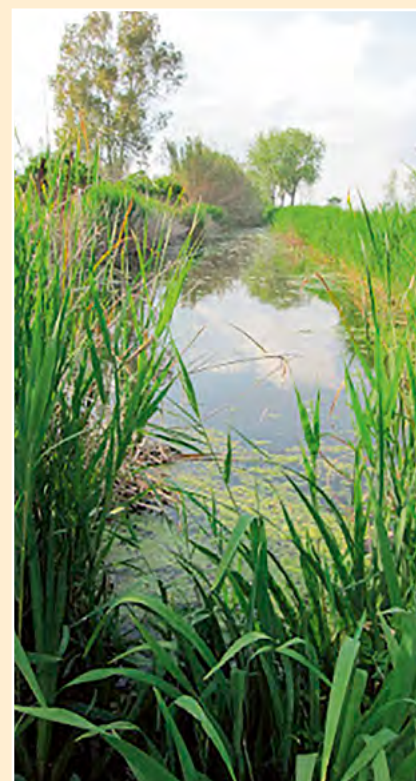
I parlant de reutilitzar, per què no fer mobles amb cartró com les taules, pres-tatgeries, butaques i taburets que tenen a la biblioteca o un banc que en compte de fusta utilitza taps de reci-pients de plàstic?

Des de xicotets ens han ensenyat que la separació dels residus en els contenidors cor-responents és una bona acció per a preservar el medi ambi-ent.

Ja sabeu allò de tirar pa-per i cartró al contenidor blau, envasos ja siguin de plàstic o alumini al groc i el vidre que no cristall al verd.

Doncs bé, el posterior reciclatge d'aquestes deixalles requereix un procés industrial que consumeix energia. Per tant, emet diòxid de carboni a l'atmosfera que contribueix a l'escalfament global del nostre planeta.

Millor que Reciclar (que no és dolent) està Reduir el consum o Reutilitzar.

De les moltes coses que vàrem aprendre gràcies a Josep i Núria sobre el canvi climàtic, una va ser la importància de la preservació de les zones humides i marjals, puix acumulen diòxid de carboni i aigua i en elles ha-biten gran quantitat d'espècies animals i vegetals. Els alumnes tenien encara present la visita a una d'aquestes zones el curs pas-sat, la marjal de Gandia.

En la clase de historia, hoy el tema ha sido la vida de Hipatia de Alejandría. Para todas y todas las alumnas/os ha sido una gozada, pues la mayoría desconocíamos la vida e historia de tan gran mujer.

El maestro ha sido tan amable que después de leer más o menos su historia nos ha dado el regalo de poder ver una interesante película sobre su vida: *ÁGORA*

De esta mujer se pueden escribir grandes cosas, pero haremos un resumen de lo más importante.

Hipatia de Alejandría, la más importante científica y filósofa de la antigüedad tardía, vivió a caballo entre los siglos IV y V de nuestra era, cuando la religión oficial del Imperio, el cristianismo, desplazaba ya a las tradiciones paganas y ocupaba un lugar preeminente en la política y la sociedad.

Era defensora del heliocentrismo, teoría que defendía que la Tierra giraba alrededor del sol, como siglos después se demostró.

Escribió sobre geometría, álgebra y astronomía. Mejoró y construyó instrumentos astronómicos como el astrolabio o el planisferio.

Fue una maestra carismática que dejó una profunda huella en sus discípulos, algunos de ellos también importantes científicos de la época. Entre los estudiantes están Orestes y Siniosio, y el joven esclavo Davos, ambos enamorados de ella.

Hipatia, como toda mujer que destacara, tenía muchos enemigos que no aprobaban que una mujer destacara.

Orestes la animó a tomar parte en la política local, que necesitaba de una mediadora como ella. Cirilo, el patriarca, empezó a ver en aquella intelectual pagana una amenaza a su control sobre la comunidad cristiana.

Fue entonces cuando decidió quitarla de enmedio. Y difamó contra ella, acusándola de practicar magia negra. Según el patriarca, Hipatia era una bruja peligrosa que utilizaba hechizos para atraer a la gente a sus clases.

Un día de marzo del año 315, Hipatia viajaba en carro por las calles de Alejandría, cuando una turba de cristianos enloquecidos se abalanzó sobre ella. Los atacantes agarraron a Hipatia por la fuerza, y la arrastraron al interior de una iglesia cercana. Allí la desnudaron y la golpearon hasta la muerte.

La frase famosa de Hipatia

«La verdad no cambia porque sea o no sea creída por la mayoría de las personas. El que influye en el pensamiento de su tiempo, influye en todos los momentos que le siguen, dejando su opinión para la eternidad.

Comprender las cosas que nos rodean es la mejor preparación para comprender las cosas que hay más allá».

Lema de la falla: *Importància de l'aigua en els éssers vius. Ges2 SP*

De tots és sabut que l'aigua és un component indispensable per a tota forma de vida, de fet cada vegada que es descobreix un planeta nou, els científics tracten de veure mitjançant la radiació que envia, si el planeta té reserves d'aquest líquid per a nomenar-lo possible candidat a tindre vida extraterrestre.

L'aigua és indispensable per als éssers vius perquè:

- El calor específic de l'aigua és tan alt que actua de termoreguladora en molts organismes.
- El calor latent de vaporització de l'H₂O és alt i al suar els mamífers aconseguixen baixar la seua temperatura corporal.
- La tensió superficial de l'aigua és alta, alguns insectes poden caminar sobre la seua superfície.
- L'aigua és un bon dissolvent, permet eliminar substàncies de rebuig a través de l'orina.
- El gel és menys dens que l'aigua líquida i permet la vida a mamífers en l'àrtic on no hi ha terra ferma.

Els alumnes de GES 2 SP han volgut plasmar aquesta importància de l'aigua fent la seua particular falla.

Homenatge a Sunsi Puig, antiga presidenta de l'APAP.

Mari Asun. Ges2 s/p

Ma mare la que va ser presidenta de L'associació de persones adultes del CPFFPA Francesc Bosch i Morata durant 15 anys, esta escola va ser la seua segona casa. Ella va lluitar per aconseguir una escola Nova. Volia les claus per obrir un centre digne i de qualitat.

A L'ajuntament la coneixien sobradament, perquè anava a vore i parlar al senyor alcalde Alfonso Rus i explicar-li que era i qui érem l'escola d'adults.

Quines grans amistats va fer: Mª Àngeles, Encarna, Paqui, Neus, Joan, Pep i molta més gent que va estar al seu costat, recolzant-la.

La meua mare, era dolça, simpàtica i molt riallera. Quina fotografia més bonica seguix tenint a l'aula de l'associació, amb Paqui, agafant les claus del nou centre, quin record més bonic i que orgullosa estava!

Va començar sense saber res i va acabar amb el títol l'ESO, el valencià i fent cursos d'informàtica.

Quan la van fer presidenta a casa va ser un "BOOM", quina alegria tenia, quasi res on va arribar, quin orgull de mare!

L'escola era tot per a ella.

Que contenta estarà de vorem traure'm el graduat en l'edifici pel que va lluitar ella i tota la Comunitat Educativa de l'Escola d'Adults.

Des d'estes línies vull donar les gràcies per l'homenatge que li van dedicar "Com la pluja d'abril, Sumpsi Puig" Gràcies a tots i a totes.

Un bes al cel!

La importància del món de l'Educació. Ara més necessària que mai! Enric Sanchis

Fa molts, molts anys, quan estudiava a l'institut, recorde al professor de filosofia quan ens parlava de la cultura grega en època de Sòcrates, Plató, etc i del moment històric en el que va nàixer la forma d'entendre el món que perdura en els nostres dies en el país del conegut com a món occidental.

Hi havia dos tipus de personatges relativament rellevants que compartien part del nom: els **sofistes** i els **filòsofs**.

Ambdós substantius comparteixen d'alguna forma la paraula **sofia**, d'origen grec, Σοφία (Sophía), i que significa **sabiduria**.

Mentre els primers eren considerats mestres que sabien molt de retòrica i argumentació i eren uns professionals del gremi, que tenien l'habilitat de mitjançant l'oratòria persuadir fins convèncer d'alguna cosa a qui es proposaren amb l'objectiu de "vendre una idea o un producte", encara que pensara o sabera que era tot el contrari, o directament mentida, una estafa, un frau. Sovint estaven al servei de l'aristocràcia per diners. Eren una mena de contacontes, xerraires, venedors de fum, a l'estil dels que a meitat del segle xx anaven per les places dels pobles venent productes curatius i miraculosos, com els "crecepelos", que no servien per a res més que per omplir-se les butxaques de diners. Aquests darrers eren uns artistes ambulants que a diferencia dels escriptors, pintors, musics, etc, reconeguts des de sempre com artistes, la seua gràcia la tenien en l'art de parlar, parlar tan bé que no deien res i convencien a tothom. En "cine de barrio" podem veure una extensa filmografia al respecte.

D'altra banda estaven els **filòsofs**, els que amaven (filo) la **sabiduria**. Eren els pensadors, els creadors del coneixement, als que sols els preocupava saber la veritat de les coses, i analitzaven profunda i minuciosament la realitat del món que els envoltava, l'escrutaven i eren crítics i qüestionaven inclús allò que ja s'havia demostrat empíricament i acceptat per la comunitat de pensadors, perquè podria contenir alguna errada i no ser perfecte, o simplement es podia millorar amb nous elements complementaris, o canviar-los per altres obsolets. La **crítica** es el motor de l'evolució i el progrés.

Progrés cap a alguna cosa nova, diferent a la que existeix (no necessàriament millor o més convenient).

Fent un exercici de traslladar aquestos dos "personatges" al panorama sociopolític actual a escala local, autonòmica, estatal, continental y mundial veiem que conviuen aquests dos perfils de professionals de la política (part política) i els votants que hi els posen (part social) que pensen igual.

Es una convivència tensa entre els dos grups, perquè sovint hi ha distàncies siderals en les idees, i en el fons i les formes de moltes coses. Estic per dir que de vegades moltes d'eixes idees d'un dels grups no mereixen ni que se'ls done la categoria de idea.

En l'ideari (no escrit) dels partits d'extrema dreta s'observen per exemple conceptes com el "racisme". Que té això de idea? No serà directament odi? La xenofòbia: es una idea rebutjar als que venen de fora perquè des d'alguns sectors els consideren sers d'inferior categoria social/humana o és més bé **por** a que l'estranger puga ser més eficient i productiu que l'autòcton en un treball i hi haja perill de quedar desocupat?

El **masclisme** es una ideologia? Els que la tenen no ho reconeixen, almenys obertament ni ho recullen en cap document.

Covardament ho amaguen. Aleshores si no ho reconeixen, es una ideologia legítima? I el **franquisme**? I el **feixisme** en general? Si son ideologies, els polítics que la tenen tampoc ho reconeixen malgrat les accions els delaten.

La **llibertat** que sovint reclamen neoliberals, com la presidenta de Madrid, es un acte de demanar més democràcia i justícia social o més bé un intent d'aglutinar i concentrar en poques mans gran part de la riquesa d'un país. **¿Llibertat o egoisme?**

"Libertad es que el hermano y su novio den pelotazos enormes en negocios, que en una operación trinquen un dinero para vivir lo que les queda de vida en áticos de lujo y además se permitan la desfachatez (más bien fachatez) de ocultarlo para eludir impuestos".

Un altre:

"No paguéis impuestos" diu el de la carassa de Guy Fawkes.

Resposta de la gent... més d'un milió de vots i un seient molt ben remunerat en el parlament europeu per a l'Alvise..

El canvi climàtic, es una cosa ideològica o científica? A veure si ens aclarim. Sobre eixe tema Rajoy tenia un “primo meteoròlogo” que no li podia assegurar si el cap de setmana següent plouria o no. Senyor Mariano... això és un pronòstic meteorològic puntual que poc té a veure amb el clima d'un lloc i encara menys amb el **canvi climàtic** que ens ocupa i preocupa.

Més coses semblants que sols nomenaré (per reduir l'extensió d'aquest assaig), com la LGTBI-fòbia o el maltracte animal a les places de bous, també divideixen el món en dues espècies: **l'home de Neandertal** (sofistes) i **l'homo Sapiens Sapiens** (filòsofs) si se em permet la comparació.

Pensem en quin sac (sofistes o filòsofs) posaríem aquests noms de líders polítics de rellevància nacional i internacional: **Donald Trump, Javier Milei, Marie Le Pen, Giorgia Meloni, Bolsonaro, Viktor Orban, Santiago Abascal, Alvis Pérez, Díaz Ayuso...** i algú més que de segur se m'escapa.

La contestació sembla fàcil.

Tots ells comparteixen els mateixos trets, a diferent escala i amb peculiaritats regionals però en el fons el mateix perfil.

No he volgut incloure als **Vladimir Putin, Binyamín Netanyahu, Kim Jong Un, etc** perquè mereixen menjar a banda.

Encara que també fan moltes coses semblants. Enganyen i manipulen a la població a la que governen. I ho fan per ells mateix, per enriquir-se més i més i viure com els faraons mentre la població (que els hi ha col·locat) es conformen amb les molletes.

Capitalisme imperialista pur i dur.

No volen gent rica com ells. Ni tan sols classe mitjana.

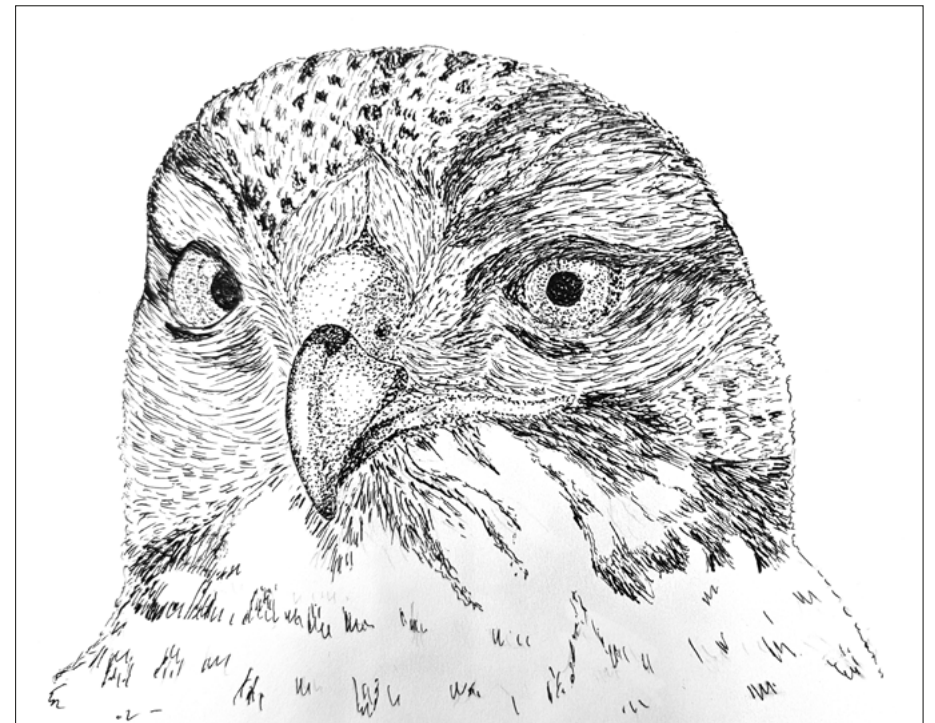
Com tampoc volen gent amb **formació** que siga crítica amb ells. I per això quan els toca governar retallen en Educació.

L'educació és la millor arma a l'abast dels que no tenim ni poder econòmic ni polític. Als espais educatius (públics), escoles, instituts, universitats, etc. es on s'aprèn a voler saber, a saber coses certes i veritables, i on s'adquireix el coneixement, com els **filòsofs** de l'antiga Grècia.

Per desgràcia l'Educació, encara que té accés universal, no està entre els interessos (sobretot) de la gent més jove, i és per això que s'està instaurant entre ells una nova corrent de ideologia feixista basada en una mescla de *memerebeldia*, com denuncien molts docents de secundària. No

son conscients del passat. No el coneixen. No han viscut guerres ni han perdut familiars en elles. No senten l'horror ni el terror de qui ho ha viscut. De manera que la banalitzen. A més de que molts d'ells abandonen aviat els estudis a edats primerenques per educar-se “al carrer” on creuen que aprendran més i els reportarà beneficis de manera més immediata (sovint en forma de treball precari).

En definitiva, si volem aconseguir un alt grau de persones adultes i formades, que entenguen la democràcia com s'ha d'entendre en la nostra societat, necessàriament passa per fer bandera de l'Educació. Pot ser fa 2000 anys en l'antiga Grècia el concepte de democràcia estava més clar que ara. Perquè els sofistes de hui en dia s'estan encarregant de distorsionar el seu significat i voltejar-lo de tal forma que s'entenga completament a l'inrevés.

Dibuix: Amparo Martínez Pardo

Los comienzos. Anónimo

Si buscamos en el diccionario que son los comienzos nos dice que son el principio, origen y raíz de algo. Pero, ¿Qué son los comienzos realmente? Los comienzos son una etapa donde damos un paso a lo desconocido, donde dejamos atrás lo rutinario y nos enfrentamos a un mundo lleno de posibilidades.

Como en el primer día de clase, siempre viene cargado de sentimientos. Hay nervios por lo que nos deparará, emoción al vivir algo nuevo, el miedo a lo desconocido, y la esperanza de que todo salga bien.

En el camino también nos encontraremos a personas que dejen huella, un profesor que nos inspira a seguir creciendo, un compañero que nos entiende y nos apoya, y en ellos encontrar el apoyo, aprendizaje y certeza de que no estamos solos. Comenzar es abrir una puerta que no sabíamos que estaba ahí, detrás de ella puede haber un mundo lleno de retos, de aprendizajes, y de momentos difíciles.

Los comienzos, aunque a veces asustan son necesarios para crecer, para mejorar y aprender. Comenzar no es fácil, es enfrentarse a algo diferente, a las nuevas materias, a las preguntas difíciles y, muchas veces, a nosotros mismos. Es un recordatorio de que no es necesario tener todas las respuestas, sino el deseo de buscarlas. Son un momento para ampliar nuestras metas, superar lo que nos costó en el pasado y mirar hacia adelante con la esperanza de reinventarnos, aprender algo nuevo, y sobre todo disfrutar del proceso.

En resumen, los comienzos son una mezcla de emociones, desafíos y oportunidades. Nos impulsan a salir de nuestra zona de confort y construir nuestro futuro. Aunque estén llenos de incertidumbre, nos transforman y nos definen, recordándonos que cada inicio es una puerta abierta a un sinfín de posibilidades.

La luna. Edelmira Marzal

El otro día, ya había anochecido cuando mi marido, que estaba en el balcón de casa, me llamó; “¡Ven y verás que cosa tan bonita! Me había parecido que había un incendio”, me dijo.

Me asomé al balcón y vi la silueta de la montaña del Puig, y en una de las esquinas estaba saliendo la luna llena.

Era un espectáculo, la silueta de la sierra en negro y un trozo de luna grande de color amarillo-naranja, que poco a poco salía como un gran globo, hasta que se vio toda redonda y poco a poco fue elevándose en el cielo.

Al cabo de un rato ya estaba más arriba, pero seguía siendo amarillo-naranjada. Era un espectáculo que me encantó, pues yo nunca lo había visto de esa manera. Era como cuando sale el sol por detrás del mar al amanecer.

A la noche siguiente no sabía si saldría igual, pero me asomé y la vi grande y del mismo color. Estaba como si estuviera al final de la calle, pero en el cielo.

Lo dejo escrito para que no se me olvide lo mucho que me gustó verlo.

Spanish refrain. Reme Peña

There is a refrain in Spanish that says:

«The knowing doesn't take up place».

Nowadays everything comes written in English and for the majority of adults and retired people we don't have enough time to learn a new language.

The new technologies are going too fast for us, but here we have the Adult's school, a place where we have the solution to learn to write, to speak and to understand another language.

All this is thanks to some very good teachers, who teach us with their great patience and help us to express ourselves in English. The classes are full of fun, it doesn't matter how old you are.

I encourage you to try this experience because apart from learning, the teacher makes you play funny games.

IF YOU WANT YOU CAN.

Poemes

Marisa Martí Blesa

El susurro del alma

Hay un río que canta en la brisa,
un murmullo de luz en la flor
una estrella que nunca se apaga,
un latido escondido en mi voz.

Camina la luna descalza,
acaricia la sombra al azar,
y en el pecho florece un milagro,
una llama que quiere volar.

No hay miedo que apague mis sueños,
ni invierno que enfríe el amor,
porqué llevo en el alma un susurro,
que es eterna caricia del sol.

Adelina Balaguer

Quan sentim

Quan sentim que per tot val la pena viure,
és perquè hem trobat allò que ens ompli,
que ens dona sentit i ens fa vibrar.

Quan sentim l'amor de la família, els somnis que perseguim,
els petits moments de felicitat diària o simplement el fet d'estar ací.

Quan sentim que la vida té alts i baixos
perquè quan sentim en el que ens fa sentir vius,
cada instant es torna valuós, només quan sentim.

Marco Luengo Sobrino

Canción

El tiempo que llevamos juntos,
me ha hecho enamorarme de ti,
y no lo había dicho antes
porque intentaba salvar lo que quedaba de mí.
El tiempo que hemos compartido he sido feliz.
Te declararé mi amor y me dijiste que no,
Porqué acababas de salir de una relación.
Ahora vuelvo a declarártelo, pensando en el año que está por comenzar.
Te lo digo de nuevo: si quieres salir conmigo el 1 de enero, para que seas
mi novia.
Para seguir adelante, viviendo el camino juntos
Disfrutando de la vida y de nuestro amor, como dos en un solo corazón.

Poema de Silvia Zurdo, aprendido y escrito de nuevo por Miguel Navalón

El poema de invierno

Vemos llegar el invierno
por un camino de escarcha,
Lluvia, frío, viento y nieve
deja tras su lenta marcha.

El veintiuno de diciembre
llega vestido de gris
pinta narices de rojo.
le gusta escuchar: ¡ACHÍSSS!

Son tres meses de visita
para estar bien abrigados,
no sé por qué vuelve aquí,
nadie lo ha invitado.

L'espai i el temps estan íntimament lligats, ens diu Einstein amb la seua Teoria Especial de la Relativitat, que vol dir que, per exemple, un objecte immensament ràpid experimenta una dilatació del temps, tan ràpid que la seua velocitat és de l'ordre de magnitud de la velocitat més alta possible: la de la llum. Aquesta velocitat és un valor absolut, una constant universal, i tots els objectes que viatgen amb una velocitat relativament alta, experimenten que el seu temps passa més lent i que el seu espai és més petit. Però, què és relativament ràpid? Sabem tots que res és estacionari en absolut. Al cap i a la fi, la Terra gira a una velocitat vertiginosa (mesurada a la superfície, a l'equador) d'uns 36.000 km per 24 hores: 1.500 km/h, que és més ràpid que el so a l'aire! Per no parlar de la velocitat a la qual viatja el nostre planeta pel sistema solar, o a la qual aquest sistema va per la galàxia, o...

Cal dir però que sense acceleració no hi ha cap força, això ens diu Newton, amb la seua segona llei. Relativament parlant, si deixes que el teu marc de referència gire amb nosaltres, a la superfície de la Terra, estem parats. Això és molt convenient, per a que tots els càlculs no es tornaren innecessàriament complexos! A més, això és la raó per la qual les lleis de Newton ens semblen correctes: perquè són només aproximacions de les d'Einstein, a una velocitat tan menuda en comparació amb la de la llum. D'aquesta manera posem tot en perspectiva, sinó ens tornaríem bojos!

Totes les coses del dia quotidià les relativitzem. Comparem tot amb el que ja coneixem, amb les coses que ja coneixem. Per exemple, jo havia viscut més de 35 anys a Holanda abans de vindre a Espanya. I encara que ja estic ací quasi set anys, seguisc esperant (i expectant) que el govern siga eficient i orientat al client o que les pàgines web funcionen bé (o al menys continguin tota la informació ben actualitzada). Però he de relativitzar — zen. Ací també hi ha molta gent que encara pensa que fumar és estètic o de moda. Al voltant de les escoles ja els nens xuclen els fums cancerígens, els quals formen una muralla de fum prop de l'entrada, que tot el món ha de travessar a l'entrar. A més seguix essent culturalment acceptat que adults puguin fumar on hi ha nens. Què puc dir...?

Dibuix: Ángela Escribano Martínez

Quan demane un entrepà vegetal aquí, no m'hauria d'estranyar que l'entrepà mencionat continga només dues fulles d'enciam i una rodanxa de tomàquet perdut, però s'omple de tonyina fins i tot cau per fora. He d'adaptar-me —pau. Però vaja! Encara que la música és relativament bella o no, o l'art, o la velocitat d'un planeta és ràpid relativitzant-la, la tonyina no és vegetal! És un fet absolut, no importa com ho gires. El volum sonor dels focs artificials ens pot agradar, si ens abelleix, però és absolutament massa fort per al nostre aparell auditiu —pregunta-ho als metges.

La Teoria Especial de la Relativitat també era massa relativa. No inútil, però només útil en situacions especials. La seua versió 2.0 d'Einstein va ser la Teoria General de la Relativitat, en la qual la massa i l'energia doblen l'espai-temps. Així, un objecte massiu, com la Terra, dobra l'espai de tal manera que altres objectes cauen cap a ella: la gravetat, la força que no és una força, sinó un efecte secundari. Una il·lusió. La natura només és pura. Hi ha fets absoluts i percepcions que es posen en perspectiva. És l'home qui posa les coses en perspectiva i, per tant, influeix en la percepció i això pot ser una maledicció o una benedicció.

València mediterrània i València caribenya. **Alguna cosa més que taronges.** Jorge Luis Velazco Osteicoechea

Esta és la segona part de dos articles dedicats a ressaltar les coincidències que ens uneixen gràcies a l'existència d'un passat comú que ens continua agermanant malgrat el temps i la distància. L'autor ha aprofitat les coincidències del primer article sobre el pare José Gumilla i la introducció del cafè i del cacau, amb aquest mateix, sobre les dues ciutats i la introducció dels cítrics, per a practicar el valencià dins dels cursos de formació de persones adultes de l'Escola.

Durant el primer viatge de Cristòfol Colom al continent americà, la canya de sucre ja els va acompanyar com una manera de tenir una altra font diferent de l'aigua comuna, perquè aquesta es corrompia ràpidament. Després, es va fer normal, en els viatges transatlàntics, transportar cítrics per al consum durant la travessia, donada la seua conservació natural per períodes prolongats.

Els conqueridors i els primers emigrants cap al nou món, una vegada que tocaven aquestes terres, disseminaven les llavors d'aquests fruits sense cap orde preestablert en un principi, però de forma deliberada posteriorment, en un gran esforç d'emulació dels cultius de cítrics al nord del Mediterrani, van disseminar-les també de manera més planificada seguint una llarga porció de terra.

Precisament, el primer viatge de les embarcacions de la Reial Companyia Guipuscoana de Caracas va ser fet amb destinació a la província sud-americana de València, que portava el mateix nom de la València mediterrània, i específicament al port de *Puerto Cabello*. Tal emulació veneçolana es donarà amb major intensitat, precisament, en l'antiga província de València, tot i que ja aquestes fruites s'estaven collint a *Coro*, una província veïna de València. Finalment, com una conseqüència de la independència veneçolana d'Espanya, tres “estats” *Falcón*, *Carabobo* i *Yaracuy* van substituir les antigues províncies de València i *Coro*.

Així, seguint l'exemple del Estat Unit d'Amèrica, l'antiga Capitania General de Veneçuela va prendre el nom d'Estat Unit de Veneçuela i als “estats” *Falcón*, *Carabobo* i *Yaracuy*, a l'oest del país, va sumar-se un altre

Dibuix: Javier Juan Belda

“estat”, a l’est del país anomenat *Monagas*, i tots quatre van registrar excel·lents estadístiques.

Les taronges, i els cítrics en general, han revestit gran importància per a l’economia de moltes regions del globus terraqüi, entre ells els països mediterranis. Per tots és conegut el rol preponderant que té la Comunitat Valenciana en la producció de cítrics a Europa. Molts també, tenen coneixement o han sentit parlar dels alts nivells de producció d’aquests articles alimentaris en els estats nord-americans de Florida i Califòrnia on han registrat excel·lents dades de producció i manufactura.

Taronges, llimes i pomelos constituïen la cistella tradicional principal de matèria primera per al processament i envasament de suc i conserves. Els territoris productors de tot el continent americà, des dels Estats Units fins al nord de l’Argentina i l’Uruguai, necessiten la cooperació per a la millora constant de les varietats de cítrics que produeixen i per això es requereix un intercanvi permanent d’experiències amb la Comunitat Valenciana. Per això, l’herència dels cítrics d’ambdós continents va més allà dels temps colonials i és un desafiament permanent. Per coincidència, València també és la tercera ciutat de la nació veneçolana.

I, finalment, per concloure els dos articles que fan part d’aquesta sèrie, on l’autor ha volgut aprofitar les ensenyances rebudes a l’aula, dos agraïments són molts importants: el primer al Pare José Gumilla per la introducció a gran escala del cultius del cafè i el cacau i, el segon, a aquestes persones que sense proposar-s’ho ells mateixos, van permetre traspasar les seues experiències no solament cultivant la terra amb cítrics, sinó també processant-los en suc i conserves. Aquestes dues contribucions valencianes, a l’autosuficiència alimentària nacional, no pot ésser desconeguda o ignorada mai.

BOMBÓ ÀRAB

INGREDIENTS

- CACAUETS
- LLET CONDENSADA DE CARAMEL
- XOCOLATA NEGRA
- UNA CULLERADA D'OLI
- AMETLES TROSSEJADES

① PREPARAR LA BASE

ES TORREN ELS CACAUETS, ES DEIXEN REFREDAR I ES TRITUREN. ES MESCLLEN AMB LA LLET CONDENSADA DE CARAMEL FINS OBTINDRE UNA MASSA. ES FAN BOLETES.

② FER LA COBERTURA

ES DESFA LA XOCOLATA NEGRA AMB UNA CULLERADA D'OLI I S'HI AFEGIXEN LES AMETLES TROSSEJADES.

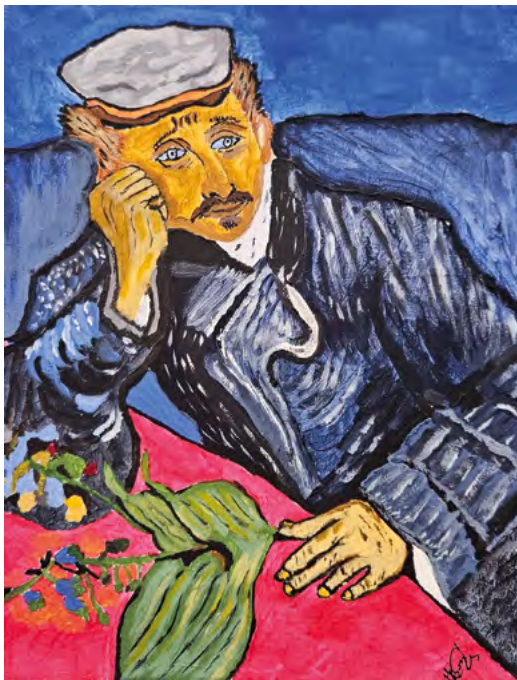
③ BANYAR I REFREDAR

ES BANYEN LES BOLETES AMB LA XOCOLATA I ES COL·LOQUEN EN CAPSULES DE PAPER PER A BOMBONS. DESPRÉS, ES FIQUEN A LA NEVERA FINS QUE S'ENDUREIXA.

SAMIRA ABJIOU 6es. 4 m.

Dibuix: Samira Abjiou

Dibuix: Amparo Boscà Morant

Dibuix: Carmen Roca Fernández

Dibuix: Francisco Candelas Márquez

Dibuix: Antonio Benito Miñana

Dibuix: Domingo Más Carreres

20 participació de l'escola

Dibuix: Mercedes Maset Sancho

Dibuix: Manuel Valls Chornet

Dibuix: Miguel Ángel Lacruz Gil

Dibuix: Milagros Vayá Ferrando

Dibuix: Mª Dolores Bononat Grau

Dibuix: Javier Montagut Moncho

l'ullal 42

tercera època

revista del cpfpa
francesc bosch i morata

xàtiva
juny 2025

